

BAKA L. PATRIK

A magyar steampunk hajnala I. – Alternatív államéletrajzok

W. Hamilton Green (Galántai Zoltán): *Mars 1910*

1 JAKAB István, *Eljött a feltalálógépek ideje!*, Mindennapi – A közéleti portál, 2011. november 24. = <http://www.mindennapi.hu/cikk/tudomany/eljott-a-feltalalogepek-ideje-2011-11-24/10014>

2 SZÉLESI Sándor (szerk.), *Falak mögött a világ. SF-antológia*, Ad Astra Kiadó, Budapest, 2014.

3 GALÁNTAI Zoltán, *A labirintus falai mögött = Uo.*, 128–138.

4 Az antológia egy kimerítő értékelése – a Galántai-novellát is beleértve – a következő linken érhető el: <http://szergely.sfblo.gs.net/2014/08/24/ad-astra-kiado-falak-mogott-a-vilag-sf-antologia/>

„Ahol csak lehet, kerüld a gépek alkalmazását! A gép lélektelen, a rabszolga nem az. Az ember sokoldalúan és a legváltozatosabb célokra használható... és a lehetőségeknek csak a fantázia szab határt.”
Részlet a *Hanuszen intelmei fához* című propaganda-kiadványból, 1905;
W. Hamilton Green: *Mars 1910*

Mára bátran kijelenthető, hogy az angolszász epicentrummal bíró spekulatív fikció számos zsánerének és szubzsánerének akad már magyar dimenziója. A hazai szerzők, még ha bizonyos időbeni disztancia beékelődésével is, de műfajválasztás tekintetében kétségkívül együtt rezonálnak a külföldi fősodorral, mely lekövetési tendencia éppúgy magyarázható az „új sikeres ötlet generálta újabb sikeres ötletek” dominó-effektusának elvével, mint ahogy az alfák által az egyes irányzatoknak már megnyert olvasói tábor igényeinek kiszolgálására tett kísérletként is.

Amennyiben a műfaj-szférán túllépve egészen alműfajokra törjük a magyar SF kristálypoharát – mert méreteit tekintve természetesen nem serleg ez még –, úgy a kisebb repeszek könnyen megragadhatóvá válnak akár a maguk teljességében is. Mindehhez hozzátartozik persze, hogy a szűkebb korpusz egy-egy szubzsáner tekintetében centrális pozícióba állít(hat) olyan műveket, melyek érdemeinek sorában nem feltétlenül a felmerült irányzat jellegzetességeinek hiánytalan és hangsúlyos képviselője az első.

A W. Hamilton Green mellett Adalbert Pseudo-Stifter írói álnéven is publikáló tudománytörténész, tudománypopularizátor és jövőkutató Galántai Zoltán önéletrajzában megannyi fórumon felmerül ama megállapítás, hogy a szerző „névéhez fűződik az első magyar steampunk regény, a *Mars 1910* megalkotása.”¹ Az Ad Astra kiadó gondozásában megjelent *Falak mögött a világ*² című antológia – ahol Galántai *A labirintus falai mögött*³ című novellájával képviseltette magát, s mely éppúgy steampunk-színezetű textus⁴ – vonatkozó íróbemutatója⁵ éppúgy a *Mars 1910*-et teszi meg a szerző legjelentősebb alkotásává, s egyben az első magyar steampunk – vagy esetünkben akkor talán már inkább „gőzvándál”⁷ – regénnyé.

Az alábbiakban a szóban forgó opust a cyberpunk, az allohistorizmus és a steampunk összefonódó viszonyhálójában kísérreljük meg

értelmezni, elsősorban az utóbbi zsáner kategóriái mentén közelítve meg azt; kiterünk továbbá a tematizált kor Mars-látásának beszivárgására s a regény markáns világépítésére, melyben a steampunk számára egyébként sem mellékes rabszolgaság kérdése jelentős hangsúlyt nyer.

Műfajok hálójában

Induljunk ki abból a tényből, melyet az angolszász szakirodalomra támaszkodva egy korábbi munkánkban már megállapítottunk: a steampunk⁸ szubzsáner a spekulatív fikció műfajainak „családfáján” a cyberpunk⁹ és az alternatív történelem¹⁰ „leszármazottjaként”, ötvözeteként helyezhető el.

Dani Cavallaro gondolatmenete szerint, amíg a cyberpunk a jövőt értelmezi a jelenünk felől, addig a steampunk a viktoriánus kor horizontjából kiindulva teszi ugyanezt, de már a mi jelenünkkel egyetemben.¹¹ A cyber- és steampunk irányzatok közös jellemzőire voltaképpen mintapélda lehet a *Mars 1910*, hiszen a társadalom peremterületéről érkező karakter prototípusát ebben az esetben a különböző, egymás pusztulását kívánó alternatív-földi nagyhatalmak titkosügynökei szolgáltatják a maguk újra és újra felülíró identitásával. Ezek a karakterek, mint amilyen a legtöbb teret kapó német Thomas Browne, a Geheimdienst (német; Titkosszolgálat) tagja, vagy a mexikói páros, Fernando Ribera és személyi kérdezője, Pedro, akik pedig a Seguridad (spanyol; Biztonság) ügynökei, a regényben végig valaki másnak adják ki magukat, mint akik valójában, igaz, az olvasó a kezdetektől tisztában van a kilétükkel. Mindnyájukat jellemzi a náluknál jóval hatalmasabb rendszerek elleni küzdelem, annyiban mégis mások a cyberpunk hackereihez képest, hogy közben ők maguk is kiszolgálói egy másik nagyhatalomnak – a kellő pillanatban viszont mind képesek észrevenni az önmagát emésztő emberiség egészére vonatkozó veszélyt, s bár egymástól függetlenül, mégis egymást segítve szállnak szembe vele. A *Mars 1910* ügynökei a hackerekhez hasonlóan technikai zsenik, de érvényes rájuk az emberfeletti képességek birtoklása is – ezek a zavarbaejtően hosszúra nyúlt lélegzetvisszafojtástól kezdve (vö. 244–246.) a meghatározott idő után ájulással járó fizikai teljesítőképesség akaratlagos meghatványozásán át (vö. 58.) a megfelelően feltett, eldöntendő kérdések megválaszolása révén a jövő tulajdonképpen kisilabizálásáig (vö. 123–127.), esetleg a spontán jövőbelátásig terjedtek (vö. 111.) –, ami a szóban forgó irányzatok tekintetében negatív értelemben tolja el a regényt a tudományos-fantasztikus szópár második alkotóeleme felé; e képességek áltudományos magyarázata és

5 Uo., 126–127.

6 W. Hamilton GREEN, *Mars 1910*, Valhalla Páholy, Budapest, 1997. – Az alábbiakban minden eltérő tördelésű szövegrész és a zárójelben közölt oldalszámok is erre a kiadásra vonatkoznak.

7 A magyar steampunk kapcsán véleményünk szerint bátran használható, ötletes kifejezés első felmerülése RONDAAR, *Gőzerővel: A steampunk krónikája* című cikkében fedezhető fel, a Galaktika online felületén: <http://galaktika.hu/a-steampunk-kronikaja/>

8 Az alműfajjal magyar nyelven elsőként a következő szöveg foglalkozott, igaz, azt még a cyberpunk ellentétpárjaként tűntette fel: GYURIS Norbert, *Metafikció, történelem és identitás a steampunk regényben*. Alasdair Gray: *Poor Things* = H. NAGY Péter (szerk.), *Idegen univerzumok. Tanulmányok a fantasztikus irodalomról, a science fictionról és a cyberpunkról*, Parazita könyvek 1., Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 2007, 207–243.; főként: 219–222.

9 A zsáner kapcsán meghatározó munka SÁNTA Szilárd kortárs sci-fi-vel foglalkozó kötetének vonatkozó fejezete: SÁNTA Szilárd, *Volt egyszer egy cyberpunk* = Uo., *Mesterséges horizontok. Bevezetés a kortárs sci-fi olvasásába*, Parazita könyvek 7., Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 2012, 19–47.

10 Az allohistorizmus jelenségével magyar nyelven a következő, megkerülhetetlen munka foglalkozik: KESERŰ József – H. NAGY Péter (szerk.), *Kontrafaktumok*, Selye János Egyetem Tanárképző Kara, Komárom, 2011.

11 Vö. Dani CAVALLARO, *Cyberpunk & Cyberculture: Science Fiction and the Work of William Gibson*, Athlone Press, London, 2000, 200–201.

12 RONDAAR, *I.m.*

13 HORVÁTH András Dezső, *Ujj és Galántai: Harkályok a világűrben*, NOL, 2014. április 5. = http://nol.hu/kultura/20130405-harkalyok_a_vilagurben-1377559

14 „[E]gy idő után megke-
restem a Valhallát (ez tehát
már a 90-es évek), ahol az a
Gáspár András volt az egyik
meghatározó személyiség,
akit amúgy az ELTÉ-ről
ismertem valamennyire. [...]
Mivel magyar és történelem
mellett technikatörténet sza-
kon végeztem, mindig is
érdekelt ezeknek a területek-
nek a közös részhalmaza. Az
internet előtti időkben azon-
ban korántsem volt olyan
könnyű tájékozódni, mint
manapság, és éppen Gáspár
András volt az, aki a kezem-
be nyomta a [The] Difference
Engine-t (akkor még angol-
ul). Másfelől úgy gondolom,
hogy a steampunk csak egy
számomra is rendkívül vonzó
alkategória (azért rendkívül
vonzó, mert a kor is meg a
technológia is közel áll hoz-
zámnak) azon belül, amit talán
technikai-fantasztikusnak
nevezhetnénk [stb.].” – Lásd:
ACÉLPATKÁNY, *Interjú Galántai
Zoltánnal, A Mars 1910 író-
jával*, Sztimpunk, 2009.
március 23. = [http://sztim-
punk.blog.hu/2009/03/23/in-
terju_galantai_zoltannal_a_m
ars_1910_irojaval](http://sztim-
punk.blog.hu/2009/03/23/in-
terju_galantai_zoltannal_a_m
ars_1910_irojaval)

15 Magyarul: William GIBSON
– Bruce STERLING, *A gépezet*,
Galaktika Fantasztikus
Könyvek – Nagual
Publishing, Budapest, 2005.;
Eredetiben: William GIBSON –
Bruce STERLING, *The
Difference Engine*, Victor
Gollancz Ltd, London, 1990.

16 Vö. H. NAGY Péter, *A kép-
zelet nagymesterei – Dicktól
Robinsonig* = KESERŰ József –
Uő. (szerk.), *I. m.*, 42.

„tanulhatósága” a ma olvasóját zizökkengetheti és bizonytalan-
ná teheti a regény komolyan-vehetőségével szemben. A
cyberpunk stimulánsai és a steampunk ópiuma bár világ-vízi-
ókat képesek generálni, ezek logikailag és tudományosan
mégis megtámogathatók – Galántai ötleteinek egy része
bizonyosan nem.

A Mars 1910 elsősorban a külsőségeiben válik a gőzvandál
irányzat képviselőjévé – ezt egyébként számos, az itt emlegetett
regénynél jóval frissebb mű szerzőjének is felróják, s úgy tetszik,
a steampunk mint szubkultúra és mint divat ezt a nem feltétlenül
szerencsés tendenciát erősíteni látszanak¹² –, ami viszont jórészt
csak a búrát, a metonimikus réteget teszi steampunkká, a meta-
forikus nem... noha Galántainak módjában állt volna ezeket a
mélységeket is kiaknázni. Amíg egy nem régi interjúban a
következőket vallotta be: „Miközben írtam a Mars 1910-et,
fogalmam sem volt, hogy ez egy steampunk regény. A fogalom
egyébként azt a sci-fin belüli irányzatot jelenti, ahol a történetek
egy sosemvolt viktoriánus korban játszódnak, mechanikus szá-
mítógépek és gőzhajtású motorok világában.”¹³, másutt a
regény keletkezésének körülményeiről is vall, s bár távol áll
tőlünk a pozitívista szemléletmódra való hagyatkozás, mégis,
még efelől a front felől is igazolható, hogy Galántai elmélyítette
volna szövegszervező eljárásait. Mint azt a Sztimpunk online
fórumon közölt interjúból¹⁴ megtudhatjuk, a '90-es években
került kapcsolatba kötetének majdani kiadójával, a Valhallával, s
annak – és vele a magyar spekulatív fikció – egy markáns alakjá-
val, Gáspár Andrással, akitől megkapta a steampunk-almúfaj
kitágításáért felelős regény, *A gépezet*¹⁵ egy – a félreértések
elkerülésének okán jelezzük, hogy angol nyelvű – példányát,
amely a külsőségeken túl hemzseg a gőz-alapú metaforikus kap-
csolásokban, s a történetben jelenlévő technológia meghatározó
szerepét hangsúlyozza a szöveg mediális rétegzettsége is.
Utóbbira példa, hogy a látószög dagerrotípiaként jelenik meg, az
előbbire pedig, hogy az egyes szereplők úgy szisszennek fel,
mintha gőzt engednének ki; hogy a társalgás alábbhagy, mert
annak valamely részvevőjéből kifogy a gőz, s hogy gőzgépek-
ként zihálnak még a szerelmeskedők is.¹⁶ A Mars 1910 megje-
lentetésére csak 1997-ben került sor, tehát ha az eredeti, még
nem tudatosan steampunk-kézirat nem is tartalmazott a fentiek-
hez hasonló megoldásokat, annak módosítására és tulajdonkép-
peni elmélyítésére lett volna lehetőség, ami vitathatatlanul
értéktöbbletet biztosított volna a kötet számára; az olyan clock-
punk-metaforikát sejtető felvillanások, mint a következő citátum,
egészen más dimenzióba emelték volna a művet:

Nem kellett különösebb orvosi tudás annak megjósolásához,
hogy szervezete legfeljebb fél napon belül úgy fog lejárni,
mint egy elhasználódott, ócska óraszerkezet[.] (114.)

A steampunk mint irányzat, megannyi leágazással bír. Ezek az úgynevezett „al-alműfajok” egyrészt kortörésükben (amit az általuk felturbózott technológia típusa határoz meg), másrészt világ-megközelítésükben különbözhetnek a tágabban vett nagy-kategóriától, mindemellett azonban pontosító jelleggel is bírnak, minek folytán a zsánerhez tartozó művek legjavában egyszerre több alkategória is jelen van.¹⁷ Mivel a *Mars 1910* a késő viktoriánus korban játszódik, szerkezetei nem csak gőz alapon (steampunk) működnek, de kezdetleges formában már a gázolajat is felhasználják (dieselpunk), sőt, bizonyos szakaszokon, a fogaskerék-felvillanások révén még a mindkettőt megelőző colckpunk is teret nyer, az elektromosság igencsak előremutató betüremkedése pedig – gondolunk itt főként a napenergia sikeres felhasználására a napelemek által – a teslapunk-nak és edisonade-nak nevezett alkategóriákat is beemeli... legalábbis az elektrotechnikai felturbózásokra használt terminusok szintjén, hiszen a két tudós közül ténylegesen egy sem szerepel a regényben. Beszívárog azonban az atompunk néhány, főként társadalmi jellegzetessége is, mint amilyen a paranoiás hangulat és a kémhálózatokkal átszőtt világregnd; az utóbbi al-alműfaj technikai jellegzetességei szempontjából felmerül még az úrutazás, mint olyan is, de ahogy arról a későbbiekben még szó lesz, ehhez más körülmények játszanak közre. A világ-megközelítés szempontjából jól elhatárolt öt alkategória¹⁸ egyike sem húzható rá Galántai regényére, amiért elsősorban annak jelentésszerű szövegszervezési stratégiája tehető felelőssé.

A Celeste Olalquiaga giccsméletén¹⁹ alapuló Cory Gross-féle fajta-meghatározás²⁰ szerint Galántai Zoltán regénye a *melankolikus steampunk* kategóriába sorolandó; annak világlátása nem válik optimistává a technikai túlfejlődés révén, sőt, a pusztítási képesség megsokszorozódása rémítő árnyakat vet a társadalom hangulatára.

A Gyuris Norbert korábban hivatkozott tanulmányában is részletezett történeti stratégiák mentén történő kategorizálás²¹ szerint a *Mars 1910* annak ellenére is *historikus* (történeti) *steampunk* regénynek számít, hogy beemeli a Mars-dimenziót, hiszen ez utóbbi vonatkozás, elrugaszkodott jellege ellenére sem tolja el a művet a fantasy-gőzvándál irodalom tartományai felé; Greennél egyértelműen a történelmi kapcsolásokkal való operálás és variálás lesz a markáns vonal.²² Az alábbiakban dominánsan ezzel foglalkozunk, hiszen az opus maga nem csak, hogy képviselője az allohistorizmusnak, de bizonyos szakaszain el is játszik a múlt-törés elméletével.

Az alternatív történelem a „Mi lett volna, ha...?” kérdésre válaszoló regény-világokat összefogó műfaj, s ami steampunk, az volta-képpen minden esetben alternatív történelem is. Amennyiben az általunk ismert múlt valamely, jellemzően kvázi hajszálon függő eseményét megváltoztatjuk, egy spekulatív gondolatmenet zavarbaejtően kevés „lépés” után is merőben más alternatív világot képes megjeleníteni előttünk, mint amilyen az általunk valóságként ismert. Lássuk, miként értekezik minderről a regény – kicsit hosszabban idézzük:

17 Néhány markáns leágazás bemutatását lásd: Jeff VANDERMEER – S. J. CHAMBERS, *The Steampunk Bible. An Illustrated Guide to the World of Imaginary Airships, Corsets and Googles, Mad Scientists, and Strange Literature*, Abrams Image, New York, 2011, 54–55.

18 Uo.

19 Celeste OLALQUIAGA, *The Artificial Kingdom: A Treasury of the Kitsch Experience*, Pantheon Books, New York, 1998., főként 28–29.; 68–74.; 293.

20 Cory GROSS, *Varieties of Steampunk Experience*, Steampunk Magazine, 1. sz., 60–63. – Online: <http://www.combustionbooks.org/downloads/SPM1-web.pdf>

21 GYURIS, I.m., 218–219.

22 A történeti stratégiák vonatkozásában a kötet egyszerre volna értelmezhető *variáció*ként is, mely kategóriának a steampunk al-alműfajok egymásba szövése az alapvető jellemzője. Ennek kapcsán részletesebben lásd: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Steampunk>

23 Lásd: *Hall-effektus*, Kislexikon = <http://www.kislexikon.hu/hall-effektus.html>

24 Hugh EVERETT III., *The Many-Worlds Interpretation of Quantum Mechanics – The Theory of the Universal Wave Function* – A teljes szöveg a következő linken érhető el: <http://www.pbs.org/wgbh/nova/many-worlds/pdf/dissertation.pdf>

25 Gavriel D. ROSENFELD, *Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha...?” Elméletek az alternatív történetírás szerepéről*, ford. SZÉLPÁL LÍVIA, AETAS, 2007/1., 147–160.

26 Lásd: *Uo.*, 151.

27 Lásd: H. NAGY Péter, *Imaginárium IX. SF: A képzelet mesterei*, Opus, 2009/2., 27.

A sokat vitatott Hall-féle fizika egyik alapelve, hogy minden pillanat döntések következménye: lehetséges az is, hogy ez a pohár itt, a kezemben, ép marad, vagy a következő pillanatban a földre esik és összetörik. [...] Ez persze feltételezi, hogy minden pillanatban, minden eseménnyel kapcsolatban döntés születik, és... / – ...és hogy lennie kell egy felsőbbrendű lénynek, egy nálunknál tökéletesebb, szinte isteni hatalmú teremtménynek.[...] [...] Valakinek, aki végtelenül hosszú ideig él, és így mindenről tudomása van, sőt, bármivel kapcsolatban dönthet. / – Na igen, látszólag. Általában véve mégis elég annyit fel[t]ételeznünk, hogy a legtöbb esemény vagy bekövetkezik, vagy nem. [...] Rájöttem ugyanis, hogy az egyik peremfeltételként bevezetett egyenletrendszerből bizonyos módosításokkal az következik, hogy minden lehetséges eseménynek meg kell valósulnia. Nem feltétlenül itt, hanem esetleg valahol máshol. [...] Valahol, egy párhuzamos világban, nem ejtem le a poharat.[...] [N]em elképzelhetetlen az sem, hogy valaki ki tudja választani azt a párhuzamos világot, amiben már bekövetkezett az adott esemény... vagyis előre lehet tudni, hogy bizonyos körülmények között a lehetséges kimenetek melyik kombinációja valósul meg. (210–212.)

A szövegben emlegetett fizikus, Edwin Hall a mi univerzumunkban is létező figura volt, akiről később az általa 1879-ben felfedezett kvantummechanikai jelenséget nevezték el. A Hall-effektus kimondja, hogy „ha egy vezetőben vagy félvezetőben áram folyik, és azt mágneses térbe helyezük, akkor az áramot hordozó részecskékre fémeknél elektron Lorentz-erő hat, ami azzal jár, hogy a vezető két oldalán feszültségkülönbség lesz. Ezt a feszültséget Hall-feszültségnek nevezik.”²³ Galántai Zoltán a definícióban felsejülő „feszültségkülönbséget” gondolta tovább, s tette meg az aliohistorikus párhuzamos világok egymásmellettségének magyarázatává. A továbbgondolás eredménye védhető, hisz tökéletesen összecseng Hugh Everett III. sokvilág-elméletével,²⁴ amely bár a tudomány által megerősíthetetlenül, de egyben megcáfolhatatlanul is lehetségessé teszi, hogy a multiverzumban a döntések mentén felmerülő összes lehetőség mindegyike megvalósuljon. A regény bevont szövegrészében érdekes a „felsőbbrendű lény” beemelése, amely a lehetséges variánsok előrejelzése – kiszámítása – révén képes lehet úgy alakítani a jövőt, hogy az a számára optimális módon alakuljon. A mű végül ezt a „teremtényt” is életre hívja, mégpedig a marsiak technológiája révén... de erről később.

Ahhoz, hogy kiderüljön, a *Mars 1910* miként erősítette a magyar alternatív történelmi regény műfaját, érdemes segítségül hívnunk az irányzat talán legjelesebb kutatójának, Gavriel D. Rosenfeldnek egy tanulmányát,²⁵ mely az USA társadalomtörténeti sajátosságainak tükrében vizsgálja a műfaj képviselőit – mi az említett dolgozat megközelítési szempontjainak enyhe módosításával hazai vonatkozásban tesszük ugyanezt. Galántai Zoltán regénye ismeretlen történelmi törésponttal (divergáló²⁶ vagy neuralgikus²⁷ pont) dolgozik, így az sem fejthető fel, hogy az mennyire volt fontos eseménye a mi világunk magyar történelmének. Arra való tekintettel viszont, hogy a

regény egyetlen szakaszán sem olvashatunk a magyarok sorsáról – legfeljebb a Habsburgokról esik szó, akik pedig a föderációs kapocs révén a Német Birodalomhoz tartoznak –, arra következtethetünk, hogy a magyarság sorsa a *Mars 1910* világában súlytalan; mint német alattvalókról lehet szó róluk csupán. Megjegyezhetjük továbbá, hogy a regény eseményeinek legjava is – Thomas Browne révén – porosz szemszögből értelmeződik. Az opus történetének ideje, a felőlünk szemlélt első világháborús előjáték viszont kétségkívül jelentős időszak a magyar történelem – mint minden egyéb európai nemzeti történelem – számára (is).

Nehéz eldönteni, hogy a jól kitapintható kémkedés és háborús készülődés disztópikusnak számít-e a mi univerzumunk 1910-es éve-
ihez képest, hiszen ebben az időszakban már „ideát” is katonai szövetségekbe tömörültek a nagyhatalmak, s készen álltak a háborúra, mindez pedig még akkor is igaz, ha a szövetségi rendszerek súlya és összetétele a *Mars 1910*-ben más, mint nálunk. A regény elsősorban az általa ismert technológia, s a lehetséges pusztítási kapacitás révén mozdul el a disztópia irányába, amit az alternatív Föld élővilágának több helyütt kitapintható halódása is erősít. Ott van továbbá a külső, idegen fenyegetés, ami ugyancsak nem volt – és lehetett – sajátja az „ideátnak”, igaz, a mű végén felmerül annak lehetősége is, hogy épp ez az ismeretlen rántja majd egységbe a szembenálló emberi hatalmakat. Ez azonban esély-státuszánál fogva még kevés ahhoz, hogy e melankolikus steampunk világot jobba tegye – a *Mars 1910* esetében kétségkívül disztópiáról van szó.

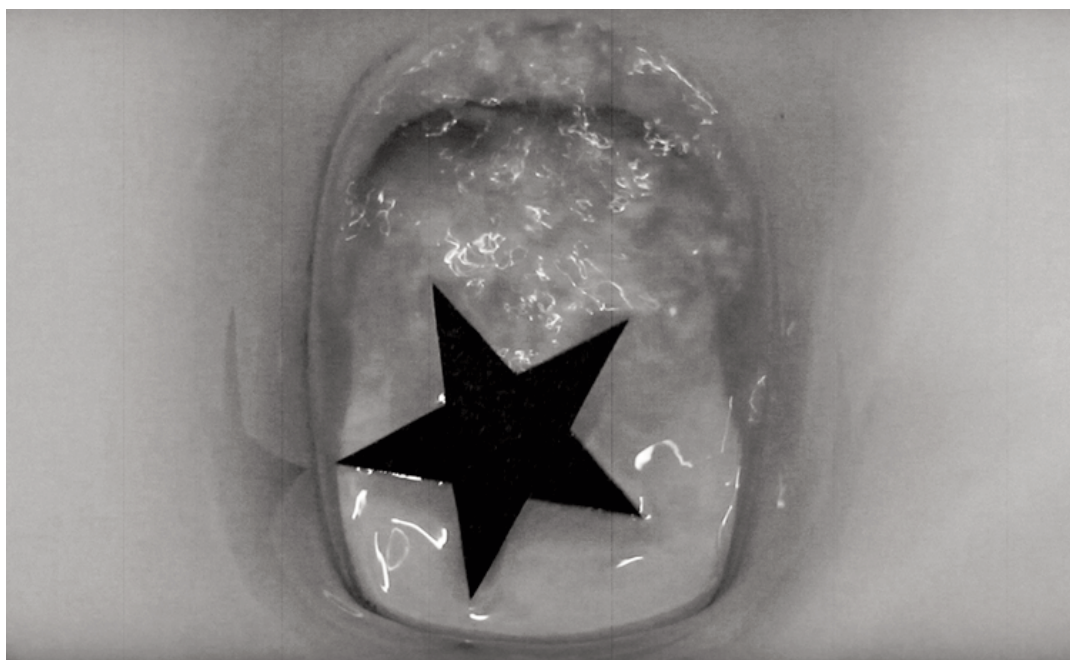
Világépítés I. – (Alternatív) Történelem

Noha Green regényének alfa-neuralgikus pontját nem ismerjük, a Föld nagyhatalmainak számító államrendszerek egy-két, fel-felvillanó jegye arra kétségkívül következtetni enged, hogy önnön történelmük mely szakaszán keresendő az a törés, amely ezeket az országokat olyanná tette, amilyenné. Kicsit bár spekulatív eljárás, de a felmerülők közül a legrégebbit kiválasztva azt gondolhatnánk, rá is bukkantunk az emberi történelem *Mars 1910*-ben olvasható földi jelenének generálójára, ennél akad azonban egy sokkal markánsabb választóvonal, ami mentén a regény építkezik; ami elválasztja annak világát a miénktől: „odaát” a Marson kifejlődött az élet, még korábban, mint a Földön. Ahogy azt S. Sárdi Margit fogalmazza meg: „A tudomány előrehaladtával azonban egyre ritkábban fordul elő, hogy sci-fi író különösebb művészi cél nélkül marslakókkal népesítené be a Marsot, hacsak nem alkalmaz valami narratív trükköt hozzá, pl. G[alántai] Zoltán [...], aki – hogy a tudomány mai állásával összebékítse a marsbéli civilizáció fel-tételezését – alternatív földi történelemben ágyazza a cselekményt, amelyhez jogosan járulhat egy alternatív Mars-történelem is.”²⁸ Mi azonban, mivel nem csak inváziós, de allohistorikus és steampunk regényről is szó van, az emberi történelem másként alakulásának szá-lait boncolgatnánk – alternatív államéletrajzok következnek.

28 S. SÁRDI Margit, *A Mars a sci-fi iro-dalomban*, Masfitt – Magyar Scifitörténeti Társaság = <https://sites.google.com/site/scifi-tort/tanulmányok/s-sardi-margit-a-mars-a-sci-fi-irodalomban>

A Német Birodalom kétségkívül a *Mars 1910* legjelentősebb állama, Vilmos császár egyedulalma alatt – e horizont dominanciájára nézvést talán inkább wilhelmi korról kéne itt beszélni, mintsem későviktoriánusról, amit tovább erősít, hogy az utóbbi korszakmegjelölés névadójának sorsa a regényben ismeretlen, sőt, a királynő 1910-ben már „nálunk” is közel tíz esztendeje halott volt. A Germán Birodalom központi szerepét hangsúlyozza, hogy a regény egyéb országainak java is a hozzá fűződő viszony alapján határozza meg magát. A németek zeppelinjei – melyek közül a legnagyobb az *Utopia* (vö. 183.) – behálózzák a világ egét: emiatt is nevezik Németországot a légtenger urának (vö. 13.). Annak ellenére, hogy a regény számos pontján szó esik arról, hogy az abszolutista Vilmos háborúra készül, mindez csak részben vonható párhuzamba a mi világunk Vilmos császáranak első világháborús ténykedésével, ugyanis Greennél a birodalom már 1910-re nagyobb területet tudhat a magáénak, mint bármely egyéb állam a bolygón (vö. 45.). Hogy a császárság mennyire centralizált, az bizonytalan, feltételezhető azonban, hogy az egyes territóriumok alárendeltségének foka különböző. A Habsburgokról bár nyilvánvaló lesz, hogy Vilmos akarata szerint működnek, nem meghódítottakként, de inkább csatlósokként esik róluk szó (vö. 17.). Olaszország – ilyen név alatt szerepel, tehát az egyesítés „odaát” is végbe kellett menjen – éppúgy pribékként tűnik fel, ahol viszont a német rendészet avatkozik be a darwini tanokat követő biológiatanárokkal szembeni katolikus felkelések csillapítására, tehát, a függetlenség itt is igen szűk keretek között mozoghat (vö. 93–94.). Velük szemben Hollandia már teljesen elvesztette a függetlenségét (vö.

Star, végtelenített videó, 3'06, 2011

45.); Finnország jó része, az Oulu – egy ideig finn főváros, melynek hatszázhetven napos ostroma a második világháborús leningrádi ostromot²⁹ idézi, csak épp német sikerrel – és Sippola városok közé húzható tengelytől dél-nyugatra a Német Birodalmi Mandátumokhoz került, miután II. Hakon az 1800-as évek végén aláírta a békeszerződést (vö. 243.; 247.), a Skandinávia fölötti teljes hegemoniát pedig elsősorban az jelöli, hogy még a Spitzbergák is a császárság részét képezik (vö. 250.). Lengyelországot leigázták: így lett a német hadsereg mi világunkban egyébként teljesen ismeretlen főparancsnoka, a poroszországi óriás-földbirtokos, Alexander von Huttel nyolcszázézer alávetett lengyel jobbágy pallosjogú ura, minek révén a történelminek is mondható német–lengyel szembenállás köszön vissza (vö. 183.). A szereplők kollektív tudatában fontos helyet foglal el a szeceni bombázás, mely a földdel tette egyenlővé a lengyel várost (vö. 105.); ez a támadás a germán-polyák háborúban hasonló jelentőséggel bírt, mint Drezda bombázása a második világháborúban, a szövetségesek által.³⁰ A korábbi világtenger-úr Anglia sorsa a Nagy-London részét képező Croydonnál zajlott csatában pecsételődött meg, így a brit területek is a birodalom fennhatósága alá kerültek (115.),³¹ akárcsak a francia nép, melyről mindössze egyszer, az Auxerre melletti áttörés kapcsán esik szó, ahol a német páncélosok eldöntötték az ő országuk sorsát is (vö. 142.). A poroszoké továbbá a Szaharai Koncessziós Terület, ami jól jelöli, hogy már Észak-Afrikában is megvetették a lábukat (vö. 54.), s Dél-Amerika legdélebbi részén éppúgy rendelkeznek gyarmatokkal; az „ideát” markánsan jelenlévő germán gyarmatéhség, melyet a kvázi gyarmattalanság-állapot generált, s mely markáns indoka volt az első világháború kirobbantásának, a regényben nincs jelen, hisz még Ausztráliát is a németek gyarmatosították (vö. 190.). A birodalmiak jó viszonyt ápolnak Brazíliával és Mexikóval (vö. 181.), mely utóbbihoz fűződő kapcsolat párhuzamba állítható a mi történelmünkben fennállóval, szembekerültek viszont a Török Birodalommal, ami viszont módosulást jelez (vö. 17–18.) – az ottománokról nem is tudunk meg többet. A Német Birodalmat érintő, egyik legmarkánsabb változás a „légtenger urán” túli másik állandó megnevezése, a „Katolicizmus Oszlopa” (vö. 93–94.), mely három dolgot jelenthet: Galántai világában vagy nem ment végbe a reformáció – melynek pedig „ideát” épp az északi német térség volt a törzsterülete –, esetleg a katolikusok sikerrel állították meg a terjedő protestáns tanokat, vagy a Hohenzollernek (Vilmos császár dinasztíája) vezette német uralkodóházak egyszerűen nem nyitottak feléjük. A végeredmény ugyanaz: a pápa engedelmével Németország a római – s így egységes – egyház legfőbb bajnoka maradt, ami arra is feljogosít(hat)ja, hogy egyetlen uralkodó alatt egyesítse a Földet... ahogy a bolygón egységes a kereszténység is. Úgy fest tehát, hogy az alternatív univerzumban a Német Császárság szárnyalásához nagyban hozzájárult a hitbéli különbségek felmerülésének – s az általuk generált gátaknak – a hiánya.

29 A téma kapcsán lásd, TARJÁN M. Tamás, 1941. szeptember 8. – *Megkezdődik Leningrád ostroma*, Rubicon online = http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1941_szeptember_8_megkezdodik_leningrad_ostroma/

30 Vö. Uő., 1945. február 13. – *A szövetségesek elpusztítják Drezda városát*, Rubicon online = http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1945_februar_13_a_sovetsesegsek_elpusztitjak_drezda_varosat/

31 Az angolokról ezen kívül mindössze annyit tudunk, hogy 1895-ben még függetlenek voltak, hiszen parlamentjük politikusai ekkor bélyegezték szocialista felforgató irodalomnak az alább még sokszor felmerülő Lowell-műveket. Mindebből egyszerre következik az is, hogy a szocializmus, mint olyan, teret nyert az alternatív világban is, csak épp nem a nálunk Szovjetunióvá váló cári Oroszország révén; az Amerikai Föderáció területén például Chicagóban is akadt munkásmozgalom, amely ugyanazon Lowell-műveket kapitalista tércsinálóként könyvelte el, lévén a tudós tanai szerint a természetes kiválasztódás a direkt ráhatás nélkül is elhossa majd a Kánaánt (vö. 158.).

32 Lásd: *Guarani* (szócikk), Encyclopédia Britannica = <http://www.britannica.com/topic/Guarani>

33 Lásd: *Jivaro* (szócikk), Encyclopédia Britannica = <http://www.britannica.com/topic/Jivaro>

34 Vö. TARJÁN M. Tamás, 1864. április 10. – *Habsburg Miksát Mexikó császárává kiáltják ki*, Rubicon online = http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1864_aprilis_10_habsburg_miksat_mexiko_csaszarava_kialtjak_ki/

A regény idejéhez képest cirka egy generációval korábban az alternatív világ Mexikója még marginális hatalom volt, kitéve az Amerikai Föderáció fenyegetésének, mely a pánamerikai eszme preferálójaként nem csak déli szomszédjára, de Dél-Amerika egészére is potenciális, bekebelezendő célpontként tekintett. Ám a mexikói Seguridad által egyre tökéletesített R-képességű ügynökágszat megálljt parancsolt mindennek, s egy, a mi tudományunk által meg nem magyarázható, jövőértelmező képesség révén sikerült megmenteniük az országot. Mexikó tulajdonképpen vakfolt az amerikai ügynökségek térképén – az odaküldött egységek rendre megmagyarázhatatlan körülmények közt tűntek el. Az ország végül megerősödött, német kapcsolatait feresztette, s a regény idejére már maga törekedett a Dél-Amerika fölötti hegemonia megszerzésére (Vö. 46.). A germánbarát politikának súlyos akadályozója azonban II. Pedro császár, aki a katolicizmus helyett a dél-amerikai óslakosok (a Paraguay területén élő guaranik³² és a perui hivaro-indiánok³³) csillagisten-vallását preferálja – kényszeredett vonzalmat érez az annak alapját adó, s emberáldozatokon alapuló szertartások legitimálása iránt, ami miatt az „állam az államban” módon működő Seguridad hajlik rá, hogy a puccskísérlettel kacérkodó Paero tábornok mögé sorakozzon fel (vö. 129.). Mexikó története nincs részletezve, ennél fogva nem nyilvánvaló, hogy a nálunk I. majd II. Mexikói Császárság továbbéléséről van-e szó, a szorosabb német kapcsolatok azonban ez utóbbira engednek következtetni, s így II. Pedro annak az I. (Habsburg-Lotaringiai) Miksa császárnak le(het)ne a leszármazottja – fia, legfeljebb unokája –, aki nálunk 1867-ben áldozatul esett a Benito Juárez vezette mexikói köztársasági felkelésnek, s aki nem mellesleg Ferenc József legidősebb öccse volt.³⁴ Mexikó pozíciójának megrajzolásában tehát két fontos tényező játszott közre: egyrészt a német-rokonság, ami háttértámogatást biztosított az Amerikai Föderációval szemben, s a fantasztikus alapokon álló R-képesség feltűnése, amelyre „ideát”, a mi korlátaink közt semmilyen államhatalom nem alapozhatott.

A *Mars 1910* alternatív Német Birodalmának két nagy ellenlábasja van, mondhatnánk, ketten állnak az útjában ahhoz, hogy az egész világot bekebelezze.

A Tatár Birodalom egy, az aliohistorikus regényekben viszonylag ritkán felmerülő államhatalom, s épp ez a vonatkozás lehet az egyik jelölője a magyar történelmi tapasztalat regénybe való betüremkedésének. Az ország határai nagyon nehezen kijelölhetők, de azzal, hogy a mongolok 1867-ben véglegesen legyőzik az oroszokat (Vö. 101.), és létrehozzák az Orosz Főkormányzóságot (vö. 34.), „odautalhatjuk” nekik a teljes orosz államtestet, mely döntést tovább erősítenek megnevezett, sarkkörön túli területeik – Tyikszí, Kazacsje, Ambarcsik (vö. 65.) –, s az utalások, hogy a Német Birodalommal nem csak Karélián közösek a határai. A főváros a nagy győzelem után hatalmas pompával újjáépített Tebriz, amely a mi világunkban Iránhoz tartozik, mely vonatkozás nagyban, sőt, végeláthatatlanul kiterjeszti a birodalom határait Oroszországtól dél és dél-kelet felé, nem csak az Arab-félszi-

get irányába – melyen feltételezhetően az alig emlegetett Török Birodalommal osztoznak –, hanem egészen Kínáig... vagy Kínára, ugyanis az innen származó alattvalók a kiképzőmesterei („hóhérai”) a tatár ügynököknek, akik a legjobbaknak számítanak az alternatív univerzumban (vö. 101.). A keretek tehát azt mutatják, hogy a területi horizont felől szemlélve Németország igazi ellenfele kétségkívül a Tatár Birodalom, s hogy az 1867-es, oroszok felett aratott győzelem dátuma csak véletlen esik egybe az osztrák–magyar kiegyezés évével – a kettő kapcsolatát semmi nem jelöli.

A másik nagy német ellenlábás az Amerikai Föderáció, melynek megnevezése elsősorban talán azért zavarba ejtő, mert az állam ideológiájának alapvetése épp az Amerikai Konföderációs Államoké. Minden jel arra mutat, hogy Galántai Zoltán regényében nem az Unió, de a Konföderáció győzedelmeskedett az amerikai polgárháborúban („ideát” 1861–1865), az ország pedig, a terminus jelentéstartalmát tekintve sokkal inkább az antik, mintsem a modern értelemben demokrácia: a halálbüntetést villamoszékben vagy gázkamrában (!) hajtják végre (vö. 12.), a lakosság propaganda általi megtévesztése rendszeres, s a rabszolgatartás intézménye is fennmaradt (!),³⁵ sőt, ennek révén gladiátorjátékokkal teszik mozgalmasabbá az átlag amerikaiak életét (vö. 30.). A nagyvárosokban, mint amilyen Kansas, Phoenix, St. Luis vagy Memphis, mindenütt „négergettők” találhatóak (vö. 133.) – a mű következetesen nem használja a fekete vagy afro-amerikai terminusokat, és folyamatos „négerezés”, illetve a bőrszínből levezetett megfogalmazások időnként a szöveget is éppoly rasszistává teszik, mint amilyen a világ, amelyben játszódik.³⁶ A regény ki is tér a szabadságért harcoló fekete felkelők történetére; egyik jelentős vezetőjüket Moses-nek hívják, ami akár olyan mögöttes tartalmat is generálhatna, mint amilyen a küszöbön álló „felszabadító” toposza, ám amikor később kiderül, hogy az illető már a regény elejére halott, a láncleverés lehetősége maga is megremeg, sőt, szinte reménytelenné válik, ugyanazon analógia okán. Mindezt tovább rontja, hogy a szökött és szabadcsapatokba verődő rabszolgák éppoly kegyetlenek a fehérekkel – a mexikóiakkal például nem, ami magában hordozza annak lehetőségét, hogy Mexikó, mint állam, épp a rabszolgák révén, azok megsegítésével üssön majd léket a föderáció „hajóján” –, mint azok voltak velük (vö. 45.). Vannak azonban szakaszok, amelyek szinte a rabszolgák horizontja felől is kívánatossá teszik az intézményt, hiszen a szabadcsapatok által feldúlt területeken nem maradt senki, aki „gondoskodhatna” róluk, s ezzel együtt élelmet sem szállítanak a térségbe; a rabszolgák az utcákon vesztik életüket (vö. 136.). Amíg „ideát” Robert E. Lee tábornok 1870-ben már halott volt, Greennél ugyanebben az évben elnökké választják, s ő maga szervez kutyás hajtóvadászattal egybekötött rabszolgairtó akciókat az állam(a) területén.³⁷ Érdekesség, hogy Lee-re a föderációs elv preferálójaként hivat-

35 A legnevesebb és legtekintélyesebb rabszolgakereskedő cég a következő hirdetést tette közzé az egyik lapban: „Garantáltan a legjobb minőség! Fialat, erős, egészséges! Házimunkásra van szüksége? Forduljon hozzánk! Nincsen, aki vigyázna gyermeke testi épségére? A Hanussen Import boldog lesz, ha a szolgáltatásra állhat! Szórakozásra vágyik? A Hanussen Import által kínált nők fiatalok, tiszták és kívánatosak...” (161.)

36 „[A] homály inkább támadójának kedvezett.” (57–58.)

37 A Steampunk Magazine kilencedik számában olvasható, az 1892-es New Orleans-i munkásfelkelést bemutató írás remek jelölője a gőzvandál szubkultúra rasszistaellenességének. A szabadszajú szerző a mi világunkban zajlott felkelést mintapéldaként emlegeti, melyben fekete és fehér munkás először harcolt vállalva a közös célért, s mely a tekintetben is példás volt, hogy a hatalomnak – bár a sajtó felhasználásával erre törekedett – nem sikerült rasszista cselekedel egymás ellen hangolnia a munkásokat. Lásd: Miriam ROČEK, *The New Orleans General Strike of 1892 Laughs at Your Shitty Attempts to Divide the Working Class With Racism*, Steampunk Magazine, 9. sz., 32–37. = <http://www.combustionbooks.org/downloads/spm9-web.pdf>. A cikk egy igazi, szabadságharcos steampunk gondolatiságát tükrözi, Galántainál azonban

ilyesmivel nem találkozunk. A *Mars 1910* történelme, Lee elnök révén inkább az olyan, eseményeket idézi, mint a Thibodaux-i mészárlás, ahol minden másként történt – „ideát” is –, mint New Orleans-ban: az esemény csak fekete halottakat hagyott maga után. Lásd: Ellen BAKER BELL, *Thibodaux Massacre (1887)*, KnowLA – Encyclopedia of Louisiana = <http://www.knowla.org/entry/740/>

38 Kim Stanley ROBINSON, *A rizs és a só évei*, ford. URAM Tamás, Metropolis Média, Budapest, 2009.

koznak, ami pedig lehetővé tesz egy merőben más Amerika-történetet: nem is volt polgárháború, hanem épp a déli, rabszolgatartó államok sürgették az egységet, csak épp saját elveik kiterjesztésével! Az államhatárok vélhetően megegyeznek a mi világunkból ismert USA-határokkal, azzal a különbséggel, hogy övék például Izland, ami a Német Birodalommal szembeni legjelentősebb hídfőállásuk, s bár szó esik a Kanadai Unióról is, ez utóbbi vagy a föderáció szoros szövetségese, vagy pedig az alárendeltje, amit az 1892-es kanadai hadjárat emlegetése igazol (vö. 73.). Green föderációja kétségkívül nem kínál pozitív alternatívát a Német Birodalommal szemben, sőt, az eddig felvonultatott államok működésének jellege inkább azt az érzetet kelti, hogy Galántai alternatív Földje egy romlásnak indult világ, ahol semelyik szembenálló félnél sem találni kapaszkodókat; ahol a rabszolgatartó föderáció olyan víziókat kerget, mint a tengermély gyarmatosítása (vö. 69.), s azon a ponton, amikor a tenger elnyeli a próbálkozást, semmilyen együttérés nem ébred irányukba – a *Mars 1910*-ben nem a demokráciát temetjük velük.

A Mexikóban található aprócska település, Valle de Olivos kapcsán merül fel egy súlyos alternatív történeti dilemma, mely alapjában destruálja a műben kibontakozó világrend hatalmi egyensúlyát, s egyáltalán a birodalmak létét. A regényben igen fontos szerepet kapó indiós – indián(?) – törzseket az 1300-as évek végére sikerül egységbe kovácsolniuk a guarániknak, amelyek egy hatalmas birodalmat hoznak létre; a fővárosuk Valle de Olivos környékén magaslott. Út és vízvezeték-hálózat, csillagvizsgálók, jól szervezett hadsereg, óceánjárásra képes hajóhad (!) – mindezek elérhetőek voltak a számukra.

[E]gészen máshogy is alakulhatott volna a történelem, mert ezek már kész voltak arra, hogy meginduljanak és elfoglalják az egész világot[,] [...] [É]s ha akkor jönnek, aligha ütköznek komoly ellenállásba: a fekete halál, a pestis épp elnéptelenítette Európa nagy részét. Hát tudod, nem valami sokra mentünk volna ellenük a kezdetleges tűzfegyverekkel: ahogy ezek harcolni tudnak... [...] [E]gy gyarmatosított Európa, ahol az indiós földesurak fölözik le a hasznot, és a guaráni hivatalos nyelv. Valószínűleg átvették volna a puskaport, és ők hódítják meg egész Afrikát meg Ausztráliát, nem a németek. – Kíváncsivá teszel. (190.)

A pestis szóba kerülése tovább színezi a helyzetet, hiszen a neves angolszász író, Kim Stanley Robinson *A rizs és a só évei*³⁸ című opusának épp a pestis elharapózása a divergáló pontja, minek apropóján a földi jövő alakítói nem Európa, de a Közel- és Távols-Kelet hatalmai lesznek. Noha a guaránik „ideát” is civilizációteremtő nép voltak, a Galántai által felvetett súly túlzás, mégis, remekül rávilágít az aliohistorizmus ama sajátosságára, hogy sokszor egyetlen apró esemény megváltozása a világ másik végén hullámokat vethet. A *Mars 1910*-ben a guaránik világhódító lehetőségét épp a saját isteneik teszik tönkre, s noha ott ez sokkal kézzelfoghatóbban megy végbe, mint „ideát”, az analógia fennáll: az elvakultsággal vegyülő hit világgokat dönthet romba.

A steampunk és a rabszolgaság

Mivel a viktoriánus korban a diszkrimináció megannyi formája burjánzott a nyugati civilizáció megannyi államában, a steampunk mint irodalom és mint szubkultúra is egyaránt érzékenyen viszonyul a témához. Jaymee Goh *On Race and Steampunk*³⁹ című cikkében sorra veszi az éra diszkriminációs formáit, melyek közt a rasszizmust mint legsúlyosabbat tárgyalja. Olyan érdekességekre hívja fel a figyelmünket, hogy a korabeli Egyesült Államokban a „fekete” és „fehér” terminusokat eleinte az osztályok elkülönítésére használták, s így a jellemzően munkásosztályba tartozó írek, zsidók és olaszok eleinte éppúgy „feketének” számítottak. A rasszizmust, mint mindenki által látható, de biológiai, azaz tudományos háttérrel bizonyítottan nem bíró – hiába próbálkoztak ilyesmivel például a náciak – diszkriminációként mutatja be, mely túlon túl széles módozatokban és mélységekben van jelen, ami miatt mindannyiunk életében felbukkan. Háromfélet különböztünk meg: intézményit – államtól egészen céges szintig –, társadalmi

39 Jaymee Goh, *On Race and Steampunk*, Steampunk Magazine, 7. sz., 16–31. = <http://www.steampunkmagazine.com/pdfs/spm7-web.pdf>

MISSING, matrica, installáció, Meessen De Clercq, Brüsszel, 2010

40 Vö. James Joseph SCHEURICH – Michelle D. YOUNG, *Coloring Epistemologies: Are Our Research Epistemologies Racially Biased?*, Educational Researcher, 1997/4., 4–16. = http://www.jstor.org/stable/1176879?seq=1#page_scan_tab_contents

– jellemzően multikulturális közegben merül fel – és episztemológiáit – ez utóbbi civilizációs vonalon gyökerezik, s magába foglalja a valóság természetéről alkotott legmélyebb, elemi felvetéseinket⁴⁰. Galántai Amerikai Föderációjának, mint rabszolgatartó társadalomnak a felfogása mindháromra kiterjed: intézményesített rabszolgaság, ahol a társadalmi norma része, hogy a feketék pusztán vagyontárgyak, és a fehérek viszonylatában állatokként kezelendők; civilizációs szempontból értéktelenek. Goh olyan kérdéseket tesz fel, hogy amennyiben egy kisebbségi steampunk (mint személy, a szubkultúra képviselője) az amerikai és angol viktoriánus kori öltözködési mintákat követ, úgy az a jelzett kor kereteinek, gátjainak és diszkriminációjának meghaladása-e, vagy épp ellenkezőleg: asszimiláció a dominánsabb kultúrába? Ám ha egy ugyanilyen kisebbségi saját népi hagyományainak elemeit – pl. viseletét – csempészi be a keretbe, azzal meghaladja a viktoriánus kort; lázad ellene? Ha viszont egy többségi ölt magára más kultúrához tartozó viseleti cikkeket, az tisztelgés vagy a kulturális sajátosságok divatcikké váló lealacsonyítása? A szerző szerint, mivel a steampunk, mint irodalom és mint szubkultúra is egy korok kereteit és lehetőségeit keverő fantáziavilág, a kultúrák és azok „színeinek” vegyítése révén – itt dominál a szubkulturális dimenzió –, a diszkriminációs jegyek felvillantásával és lerombolásával – itt pedig az irodalmi – megmutatja, milyen is lehetett volna egy emberségesebb 18–19. század. Mert a steampunk ilyen: antiraszszista és antiimperialista, a sokszínűsége nyitó, s a színeket egybekeverő liberális ideológia, ahol az egyenlőség nem más, mint alapvetés. Mindennek fényében szükséges megjegyezni, hogy a *Mars 1910* bár témafelvetésében megannyi szakaszon követi azt a steampunk-taktikát, hogy a kor társadalmi problémáinak sorozatos hangsúlyozásával és kidomborításával hívja fel a figyelmet a még jelenünkben is meglévő nehézségekre, legyenek azok bár faji – Greennél rasszizmus, rabszolgaság –, nemzeti – szembenálló világhatalmak –, esetleg nemi – vegyük észre, Galántai regényének nincsenek (!) női szereplői, ami a nemi diszkrimináció oly fokát sejteti, mely a témára egyébként meglehetősen érzékeny steampunk regényeknél sem megszokott – alapúak, azonban sokkal disztópikusabb is az átlagnál, főként a tekintetben, hogy nem kínál megoldást; nem villantja fel az enyhülés semmilyen szikráját. Hacsak nem a marsiak beavatkozása révén, kiknek horizontjából nézve az ember – legyen bár fekete vagy fehér – éppoly alantassá lesz, mint a rabszolgák a rabszolgatartóik számára.

[C]sak azok bánhatnak így velük, akik számára egy ember kevesebbet jelent, mint a gazdag föderációs számára rabszolgája élete. (197.) – Majd később: – [N]incs is olyan nagy különbség a két felfogás között: mindkettő abból indul ki, hogy a győztes felsőbbrendű a leigázott faj[hoz képest.] (281.)

Bár lehet, ez is csak egy gyengécske fogódzó; az olvasónak ebben a reménytelenségben kétségkívül magának kell megteremtenie a reményt.